DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

25. oktober 2011 *

I de forenede sager C-509/09 og C-161/10,

angående to anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Bundesgerichtshof (Tyskland) (sag C-509/09) og af tribunal de grande instance de Paris (Frankrig) (sag C-161/10) ved afgørelser af 10. november 2009 og 29. marts 2010, indgået til Domstolen henholdsvis den 9. december 2009 og den 6. april 2010, i sagerne

eDate Advertising GmbH

mod

X

og

Olivier Martinez,

* Processprog: tysk og fransk.

Robert Martinez

mod

MGN Limited,

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling)

sammensat af præsidenten, V. Skouris, afdelingsformændene A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, U. Lõhmus og M. Safjan (refererende dommer) samt dommerne E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen og T. von Danwitz,

generaladvokat: P. Cruz Villalón
justitssekretær: fuldmægtig B. Fülöp,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 14. december 2010,

efter at der er afgivet indlæg af:

— eDate Advertising GmbH ved Rechstanwälte H. Graupner og M. Dörre

— X ved Rechtsanwalt A. Stopp

— MGN Limited ved avocat C. Bigot

— den tyske regering ved J. Möller og J. Kemper, som befuldmægtigede

— den franske regering ved G. de Bergues og B. Beaupère-Manokha, som befuldmægtigede

— den danske regering ved C. Vang, som befuldmægtiget

— den græske regering ved S. Chala, som befuldmægtiget

— den italienske regering ved W. Ferrante, som befuldmægtiget

— den luxembourgske regering ved C. Schiltz, som befuldmægtiget

— den østrigske regering ved C. Pesendorfer og E. Riedl, som befuldmægtigede

— Det Forenede Kongeriges regering ved F. Penlington, som befuldmægtiget, bistået af J. Stratford, QC

— Europa-Kommissionen ved M. Wilderspin, som befuldmægtiget,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 29. marts 2011,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 5, nr. 3), i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001 L 12, s. 1, herefter »forordningen«) og af artikel 3, stk. 1 og 2, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8. juni 2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked (»direktivet om elektronisk handel«) (EFT L 178, s. 1, herefter »direktivet«).

2 Anmodningerne er blevet fremsat i forbindelse med to sager mellem dels X og selskabet eDate Advertising GmbH (herefter »eDate Advertising«), dels Olivier og Robert Martinez og selskabet MGN Limited (herefeter »MGN«) vedrørende disse sagsøgtes civile ansvar vedrørende oplysninger og fotos, der er offentliggjort på internettet.

Retsforskrifter

Forordning nr. 44/2001

3 11. betragtning til forordningen har følgende ordlyd:

»Kompetencereglerne bør frembyde en høj grad af forudsigelighed og være baseret på sagsøgtes bopæl som det principielle kriterium, og dette kompetencekriterium bør altid kunne gøres gældende, undtagen i enkelte velafgrænsede tilfælde, hvor det på grund af sagens genstand eller af hensyn til parternes aftalefrihed er berettiget at lægge et andet tilknytningsmoment til grund. For at gøre de fælles regler mere gennemsigtige og undgå kompetencekonflikter bør juridiske personers bopæl defineres selvstændigt.«

4 Forordningens artikel 2, stk. 1, der er indeholdt i kapitel II (»Kompetence«), afdeling 1, med overskriften »Almindelige bestemmelser« bestemmer:

»Med forbehold af bestemmelserne i denne forordning skal personer, der har bopæl på en medlemsstats område, uanset deres nationalitet, sagsøges ved retterne i denne medlemsstat.«

5 Samme forordnings artikel 3, stk. 1, bestemmer:

»Personer, der har bopæl på en medlemsstats område, kan kun sagsøges ved retterne i en anden medlemsstat i medfør af de regler, der er fastsat i afdeling 2-7.«

6 Artikel 5, nr. 3), i kapitel II, afdeling 2, med overskriften »Specielle kompetenceregler« er affattet således:

»En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat:

[…]

3) i sager om erstatning uden for kontrakt, ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå.«

Direktivet

7 Fjerde punktum i 22. betragtning til direktivet har følgende ordlyd:

»[F]or effektivt at sikre den frie udveksling af tjenesteydelser og for at skabe retssikkerhed for tjenesteyderne og -modtagerne bør informationssamfundstjenester principielt være underlagt retssystemet i den medlemsstat, hvor tjenesteyderen er etableret.«

8 23. betragtning til direktivet har følgende ordlyd:

»Dette direktiv har hverken til formål at opstille yderligere internationale privatretlige regler om lovkonflikter eller at berøre retternes kompetence; bestemmelser om lovvalg i den internationale privatret indskrænker ikke adgangen til at levere informationssamfundstjenester som fastsat i dette direktiv.«

9 25. betragtning til direktivet præciserer:

»Nationale domstole, herunder civile domstole, der behandler privatretlige tvister, kan træffe foranstaltninger med henblik på at fravige adgangen til at levere informationssamfundstjenester i overensstemmelse med dette direktiv.«

10 I henhold til direktivets artikel 1, stk. 1, har dette til formål »at bidrage til et velfungerende indre marked ved at sikre fri bevægelighed for informationssamfundstjenester mellem medlemsstaterne«.

11 Direktivets artikel 1, stk. 4, er affattet som følger:

»Dette direktiv indfører ikke nye internationale privatretlige regler og berører ikke domstolenes kompetence.«

12 Direktivets artikel 2, litra h), nr. i), bestemmer:

»Det koordinerede område vedrører krav, som tjenesteyderen skal opfylde:

— når han påbegynder aktivitet som leverandør af informationssamfundstjenester, f.eks. krav til kvalifikationer, tilladelse og underretningsordninger

— når han udøver aktivitet som leverandør af informationssamfundstjenester, f.eks. krav til tjenesteyderens adfærd, krav til kvaliteten eller indholdet af tjenesten, herunder krav, som gælder i forbindelse med reklamer og kontrakter, eller krav vedrørende tjenesteyderens ansvar.«

13 Direktivets artikel 3, stk. 1 og 2, bestemmer:

»1. Hver medlemsstat påser, at de informationssamfundstjenester, som leveres af en tjenesteyder etableret på medlemsstatens territorium, er i overensstemmelse med de nationale bestemmelser, der finder anvendelse i denne medlemsstat inden for det koordinerede område.

2. Medlemsstaterne må ikke af grunde, der henhører under det koordinerede område, begrænse adgangen til at levere informationssamfundstjenester fra en anden medlemsstat.«

14 Direktivets artikel 3, stk. 4, præciserer de betingelser, hvorunder medlemsstaterne kan træffe foranstaltninger til fravigelse af stk. 2 for en bestemt informationssamfundstjeneste.

Tvisterne i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

Sag C-509/09

15 I 1993 blev X med bopæl i Tyskland sammen med sin bror af en tysk ret idømt en livsvarig fængselsstraf for mordet på en populær skuespiller. I januar 2008 blev han prøveløsladt.

16 eDate Advertising, der er etableret i Østrig, driver en internetportal med adressen www.rainbow.at. I rubrikken »Info-News« kunne man indtil 18. juni 2007 på siderne for ældre nyheder konsultere en artikel dateret den 23. august 1999. Heri blev det med navns nævnelse, både for X og dennes broder, berettet, at begge havde appelleret deres domfældelse til Bundesverfassungsgericht i Karlsruhe (Tyskland). Ved siden af en kort beskrivelse af mordet fra 1990, citeres de dømtes advokat for at have udtalt, at disse ville bevise, at flere af de vigtigste vidner mod dem ikke havde fortalt sandheden under processen.

17 X anmodede eDate Advertising om at undlade at skrive om sagen samt at afgive en bindende erklæring om undladelse i så henseende. eDate Advertising besvarede ikke denne skrivelse, men fjernede den 18. juni 2007 den anfægtede artikel fra den pågældende internetside.

18 I søgsmålet for de tyske retter har X nedlagt påstand om, at eDate Advertising skal undlade at skrive om ham i sammenhæng med gerningen og med nævnelse af hans fulde navn. Denne sidstnævnte har i første række bestridt, at de tyske retter er

kompetente. Efter at sagsøgeren fik medhold i de to lavere instanser, har eDate Advertising i sagen for Bundesgerichtshof fortsat påstået frifindelse.

19 Bundesgerichtshof har anført, at sagens afgørelse afhænger af, om de foregående instanser med føje har antaget, at de har international kompetence til at påkende tvisten i henhold til forordningens artikel 5, nr. 3).

20 Såfremt det godtgøres, at de tyske retter har international kompetence, opstår spørgsmålet, om det er tysk eller østrigsk ret, der finder anvendelse. Dette afhænger af fortolkningen af direktivets artikel 3, stk. 1 og 2.

21 For det første kan princippet om oprindelsesland udgøre et korrektiv materielretligt. Afgørelsen af realiteten i henhold til den ret, der skal finde anvendelse ifølge lovvalgsreglerne i den stat, hvor retten er beliggende, kan i konkrete tilfælde i givet fald ændres indholdsmæssigt og undergives de mindst strenge krav i henhold til oprindelseslandets ret. Ifølge denne fortolkning har princippet om oprindelsesland ingen indflydelse på lovvalgsreglerne i den stat, hvor retten er beliggende, og finder kun anvendelse — ligesom det er tilfældet med de grundlæggende rettigheder i EF-traktaten — i forbindelse med en konkret materielretlig cost-benefit-sammenligning.

22 For det andet kunne direktivets artikel 3 indføre et generelt princip vedrørende lovvalgsregler, som indebærer en eksklusiv anvendelse af gældende ret i oprindelseslandet og derved udelukker de nationale lovvalgsregler.

23 Bundesgerichtshof har anført, at såfremt man anser princippet om oprindelsesland for en hindring for en materielretlig anvendelse, finder den tyske internationale privatret

anvendelse, og den anfægtede afgørelse skal da annulleres og sagen definitivt afvises, idet der ikke kan gives medhold i en forbudsbegæring i henhold til tysk ret. Hvis man derimod tillægger princippet om oprindelsesland karakter af en lovvalgsregel, skal X' ret til forbudsbegæring bedømmes i henhold til østrigsk lovgivning.

24 Under disse omstændigheder har Bundesgerichtshof besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå« i artikel 5, nr. 3), i forordning […], når der gennem indholdet af et internetnetsted vil (kunne) foregå en krænkelse af personlige rettigheder, fortolkes således,

at den forurettede kan søge et forbud nedlagt mod netstedets indehaver, uafhængigt af, i hvilken medlemsstat denne er etableret, og også ved retterne i den medlemsstat, hvorfra netstedet kan besøges

eller

er retterne i en medlemsstat, hvor netstedets indehaver ikke er etableret, kun kompetente, såfremt det anfægtede indhold eller netstedet har en særlig tilknytning til den stat, hvor retten er beliggende (indlandstilknytning), der rækker ud over den blotte mulighed af at kunne besøge netstedet?

2) Såfremt der skal foreligge en sådan indlandstilknytning:

Efter hvilke kriterier defineres en sådan tilknytning?

Er det afgørende, om det anfægtede netsted i henhold til indehaverens bestemmelse målrettet (også) henvender sig til internetbrugere i den stat, hvor retten er beliggende, eller er det tilstrækkeligt, at de oplysninger, der kan indhentes på netstedet, objektivt har en tilknytning til den stat, hvor retten er beliggende, i den forstand, at der i denne stat, alt efter det konkrete tilfældes art, indtræffer eller vil kunne indtræffe en kollision mellem de modstridende interesser, nemlig på den ene side sagsøgerens interesse i respekt for sine personlige rettigheder og på den anden side indehaverens interesse i frit at kunne udforme sit netsted og sine artikler?

Har det betydning for konstateringen af den særlige indlandstilknytning, hvor mange gange det anfægtede netsted er besøgt fra den stat, i hvilken retten er beliggende?

3) Såfremt det for etablering af et værneting ikke er nødvendigt med en særlig indlandstilknytning, eller såfremt der allerede foreligger en indlandstilknytning, når de anfægtede informationer objektivt har en tilknytning til den stat, hvor retten er beliggende, i den forstand, at der i denne stat, alt efter det konkrete tilfældes art, indtræffer eller vil kunne indtræffe en kollision mellem de modstridende interesser, særligt på grund af indholdet af det pågældende netsted, og indlandstilknytning ikke er afhængig af, hvor mange gange det anfægtede netsted er besøgt fra den stat, i hvilken retten er beliggende:

Skal artikel 3, stk. 1 og 2, i direktiv […] fortolkes således, at

disse bestemmelser har en kollisionsretlig karakter i den forstand, at de også fortrænger de nationale kollisionsnormer på det civilretlige område, og det alene er retten i oprindelseslandet, der finder anvendelse,

eller

er disse bestemmelser et korrektiv på materielretligt niveau, som sagligt ændrer indholdet af det materielretlige resultat, som følger af det nationale retssystems fastlæggelse af den anvendelige ret ud fra de nationale kollisionsnormer, og som reduceres til at passe til oprindelseslandets krav?

Såfremt direktivets artikel 3, stk. 1 og 2, har kollisionsretlig karakter:

Foreskrives det i de anførte bestemmelser, at det kun er den materielle ret i oprindelseslandet, der skal anvendes, eller gælder dette også oprindelseslandets kollisionsnormer med den følge, at en henvisning fra retten i oprindelseslandet til retten i bestemmelseslandet fortsat er mulig?«

Sag C-161/10

25 Den franske skuespiller Olivier Martinez og hans far Robert Martinez nedlagde for tribunal de grande instance de Paris påstand om krænkelse af privatlivets fred og Olivier Martinez' ret til sit eget portræt, ved en offentliggørelse på den tilgængelige internetadresse »www.sundaymirror.co.uk« af en tekst affattet på engelsk af 3. februar 2008 med overskriften »Kylie Minogue er igen sammen med Olivier Martinez« med detaljerede oplysninger om deres møde.

26 Der blev på grundlag af artikel 9 i den franske code civil, som bestemmer, at »enhver har ret til privatlivets fred«, anlagt sag mod det engelske selskab MGN, som administrerer hjemmesiden for den britiske avis *Sunday Mirror*. Dette selskab har gjort gældende, at den franske ret savner kompetence, eftersom der ikke består en tilstrækkelig tilknytning mellem den omtvistede offentliggørelse og den påståede skadetilføjelse på fransk område, hvorimod sagsøgerne er af den opfattelse, at en sådan tilknytning ikke er nødvendig og under alle omstændigheder foreligger.

27 Den forelæggende ret har fremført, at en skadetilføjelse, der sker ved hjælp af internettet, alene kan anses for at være sket på en medlemsstats område, såfremt der foreligger tilstrækkelig, væsentlig eller klar tilknytning til det nævnte område.

28 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at svaret på spørgsmålet om kompetencen hos en ret i en medlemsstat til at foretage en bedømmelse af en krænkelse på internettet af personlige rettigheder fra en hjemmeside, der administreres af en person med bopæl i en anden medlemsstat, som i det væsentlige er rettet mod offentligheden i denne anden stat, ikke klart følger af ordlyden af forordningens artikel 2 og artikel 5, nr. 3).

29 På denne baggrund har tribunal de grande instance de Paris besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 2 og artikel 5 [nr. 3)], i forordning […] fortolkes således, at de giver en ret i en medlemsstat kompetence til at træffe afgørelse i en sag på grund af en skade på personlige rettigheder, der kan være opstået ved onlineoplysninger og/eller fotografier på et websted, som udgives i en anden medlemsstat af et selskab med hjemsted

i den anden stat — eller i en anden medlemsstat, som under alle omstændigheder adskiller sig fra den første:

— uden nogen anden betingelse, end at der er adgang til dette websted fra den første stat

— eller alene når der foreligger en tilstrækkelig, væsentlig eller klar tilknytning mellem skadetilføjelsen og den første stats område, og i det andet tilfælde, hvis denne tilknytning kan følge af:

  — omfanget af opkoblinger til det omtvistede websted fra den første medlemsstat, i absolutte tal eller relativt i forhold til samtlige opkoblinger til det pågældende websted

  — bopælen, eller endog nationaliteten, af den person, der påberåber sig en tilsidesættelse af personlige rettigheder, eller mere generelt de berørte personer

  — det sprog, som de omtvistede oplysninger formidles på, eller andre forhold, der kan godtgøre webstedsadministratorens hensigt om specifikt at henvende sig til befolkningen i den første stat

  — det sted, hvor de fremførte faktiske omstændigheder har fundet sted, og/eller hvor de negativer, som eventuelt bliver lagt på nettet, blev taget

  — andre kriterier[?]«

30 Ved kendelse af 29. oktober 2010 har Domstolens præsident i overensstemmelse med artikel 43 i Domstolens procesreglement besluttet at forene sagerne C-509/09 og C-161/10 med henblik på den mundtlige forhandling og dommen.

Om formaliteten

31 Den italienske regering er af den opfattelse, at de spørgsmål, der er forelagt i sag C-509/09, skal afvises fra realitetsbehandling, idet de er uden relevans for hovedsagen. En forbudssag består af et uopsætteligt retsmiddel og forudsætter således, at den skadevoldende adfærd stadig pågår. Det fremgår ikke desto mindre af fremstillingen af de faktiske omstændigheder i den foreliggende sag, at den adfærd, der anses for skadevoldende, ikke længere pågik på tidspunktet for indgivelsen af forbudsbegæringen, henset til, at netstedets indehaver allerede havde fjernet den omstridte information, inden sagen blev anlagt.

32 Det bemærkes i denne forbindelse, at ifølge fast retspraksis, tilkommer det inden for rammerne af den procedure, der er indført ved artikel 267 TEUF, udelukkende den nationale ret, som tvisten er indbragt for, og som har ansvaret for den retsafgørelse, der skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de stillede spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse (jf. dom af 17.2.2011, sag C-52/09, TeliaSonera Sverige, Sml. I, s. 527, præmis 15 og den deri nævnte retspraksis).

33 Domstolen kan således kun afvise en anmodning om en præjudiciel afgørelse fra en national ret, såfremt det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af EU-retten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, navnlig når problemet er af hypotetisk karakter (jf. TeliaSonera Sverige-dommen, præmis 16).

34 Det fremgår imidlertid ikke, at forbudssagen i hovedsagen er blevet uden genstand, fordi netstedets indehaver havde fjernet de omstridte oplysninger inden indledningen af retssagen. Som anført i denne doms præmis 18, blev der givet medhold i påstanden om ophør i de to lavere instanser.

35 Under alle omstændigheder har Domstolen allerede udtalt, at forordningens artikel 5, nr. 3), på baggrund af dens ordlyd ikke forudsætter, at der foreligger en aktuel skade (jf. i denne retning dom af 1.10.2002, sag C-167/00, Henkel, Sml. I, s. 8111, præmis 48 og 49). Det følger heraf, at et søgsmål med påstand om, at en adfærd, der anses for ulovlig, ikke gentages, henhører under den pågældende bestemmelse.

36 På denne baggrund skal anmodningen om præjudiciel afgørelse realitetsbehandles.

Om de præjudicielle spørgsmål

Fortolkningen af artikel 5, nr. 3), i forordning nr. 44/2001

37 Med de to første spørgsmål i sag C-509/09 og det eneste spørgsmål i sag C-161/10, der behandles samlet, ønsker de forelæggende retter nærmere bestemt oplyst, hvordan udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå«, der er anvendt i forordningens artikel 5, nr. 3), skal fortolkes i tilfælde af en påstået krænkelse af personlige rettigheder gennem indholdet af et internetsted.

38 Med henblik på besvarelsen af disse spørgsmål bemærkes for det første, at forordningens bestemmelser ifølge fast retspraksis skal fortolkes selvstændigt ud fra forordningens mål og opbygning (jf. bl.a. dom af 16.7.2009, C-189/08, Zuid-Chemie, Sml. I, s. 6917, præmis 17 og den deri nævnte retspraksis).

39 For så vidt som forordningen i forholdet mellem medlemsstaterne har erstattet konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1977 L 304, s. 77), som ændret ved efterfølgende konventioner om nye medlemsstaters tiltrædelse af denne konvention (herefter »Bruxelleskonventionen«), gælder den af Domstolen anlagte fortolkning af denne konvention desuden også for forordningens bestemmelser, når disse fællesskabsinstrumenter kan sidestilles med hinanden (Zuid-Chemie-dommen, præmis 18).

40 Det følger af fast retspraksis, at den specielle kompetenceregel, der — som en undtagelse til princippet om, at retterne på det sted, hvor sagsøgte har bopæl, har kompetencen — er fastsat i forordningens artikel 5, nr. 3), støttes på, at der foreligger en særlig snæver sammenhæng mellem tvisten og retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, og at denne sammenhæng begrunder, at det er denne ret, der tillægges kompetencen af retsplejehensyn og af hensyn til tilrettelæggelsen af retssagen (jf. Zuid-Chemie-dommen, præmis 24 og den deri nævnte retspraksis).

41 Det bemærkes ligeledes, at udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« både omfatter stedet for den skadevoldende begivenhed og stedet for skadens indtræden. Begge disse steder kan udgøre et tilknytningsmoment ved udpegning af den kompetente ret, da de hver især efter omstændighederne kan være af særlig praktisk betydning med henblik på beviset og på tilrettelæggelsen af retssagen (dom af 7.3.1995, sag C-68/93, Shevill m.fl., Sml. I, s. 415, præmis 20 og 21).

42 Hvad angår anvendelsen af disse to tilknytningskriterier på søgsmål med påstand om erstatning af en ikke-økonomisk skade, der hævdes at være forårsaget af et ærekrænkende skrift, har Domstolen fastslået, at når der er tale om en ærekrænkelse i en avisartikel, der er blevet udbredt i flere kontraherende stater, kan den fornærmede anlægge erstatningssag mod udgiveren enten ved retterne i den kontraherende stat, hvor udgiveren af det ærekrænkende skrift har hjemsted, således at disse har kompetence til at tilkende erstatning for hele den skade, ærekrænkelsen har forvoldt, eller ved retterne i hver enkelt kontraherende stat, hvor skriftet er blevet udbredt, og hvor den fornærmede hævder, at hans omdømme har lidt skade, således at disse kun har kompetence til at tage stilling til den skade, der er forvoldt i den stat, for hvis retter sagen er indbragt (dommen i sagen Shevill m.fl., præmis 33).

43 I denne forbindelse har Domstolen ligeledes præciseret, at selv om det er forbundet med ulemper, at der foreligger en begrænsning af kompetencen hos retterne i den stat, hvor der er sket udbredelse, kan sagsøgeren dog altid indbringe hele sit krav for retten på det sted, hvor sagsøgte har bopæl, eller på det sted, hvor udgiveren af det ærekrænkende skrift har hjemsted (dommen i sagen Shevill m.fl., præmis 33).

44 Disse betragtninger kan, som generaladvokaten har anført i punkt 39 i forslaget til afgørelse, ligeledes anvendes på andre medier og kommunikationsbærere og kan dække en bred vifte af tilsidesættelser af personlige rettigheder i henhold til de forskellige retsordener, såsom dem, der er påberåbt af sagsøgerne i hovedsagen.

45 Som såvel de forelæggende retter som størstedelen af de berørte parter, der har indgivet indlæg til Domstolen, har gjort gældende, adskiller offentliggørelse på internettet sig fra en territorial spredning af medier såsom en tryksag, for så vidt som den principielt tilsigter, at indholdet bliver allestedsværende. Dette indhold kan umiddelbart konsulteres af et ubestemt antal internetbrugere overalt i verden, uafhængigt af ethvert forsæt fra ophavsmandens side om, at indholdet konsulteres uden for hans etableringsmedlemsstat og uden for hans kontrol.

46 Det fremgår således, at internettet mindsker anvendeligheden af kriteriet om spredning, for så vidt som rækkevidden af spredningen principielt er universel. Endvidere er det ikke altid på det tekniske plan muligt at kvantificere denne spredning med sikkerhed og pålidelighed i forhold til en bestemt medlemsstat og derfor heller ikke muligt at vurdere den skade, der udelukkende forårsages i denne medlemsstat.

47 Vanskeligheden ved i en internetkontekst at anvende det pågældende skadekriterium fra dommen i sagen Shevill m.fl. står, som generaladvokaten har bemærket i punkt 56 i forslaget til afgørelse, i kontrast til grovheden af den krænkelse, indehaveren af en personlig rettighed kan lide, når han konstaterer, at et indhold, der krænker den pågældende rettighed, er til rådighed overalt på jorden.

48 De tilknytningskriterier, der er henvist til i denne doms præmis 42, må således tiltrædes, for så vidt som den fornærmede ved en krænkelse af en personlig rettighed gennem internettet kan anlægge sag ved en domstol på grundlag af stedet for skadetilføjelsen i Den Europæiske Union, der forårsages af den pågældende krænkelse. Henset til, at indvirkningen af et indhold, der offentliggøres på internettet, på en persons personlige rettigheder bedst kan vurderes af retten på det sted, hvor den påståede fornærmede har centrum for sine interesser, er kompetencetildelingen til denne ret i overensstemmelse med de retsplejehensyn, der er nævnt i denne doms præmis 40.

49 Det sted, hvor en person har centrum for sine interesser, svarer i reglen til dennes sædvanlige opholdssted. En person kan imidlertid ligeledes have centrum for sine interesser i en medlemsstat, hvori denne ikke sædvanligvis opholder sig, for så vidt som øvrige indicier, såsom udøvelsen af erhvervsmæssig aktivitet, kan godtgøre, at der foreligger en særlig tæt tilknytning til denne stat.

50 Kompetencen for retten på det sted, hvor den påståede fornærmede har centrum for sine interesser, er i overensstemmelse med formålet om kompetencereglernes forudsigelighed (jf. dom af 12.5.2011, sag C-144/10, BVG, Sml. I, s. 3961, præmis 33) ligeledes i forhold til sagsøgte, henset til, at ophavsmanden til skadelig information på tidspunktet for offentliggørelsen af dette kan gøre sig bekendt med centrum for interesser for de personer, der er genstand for denne offentliggørelse af information. Det må således fastslås, at kriteriet om centrum for interesser på én gang gør det let for sagsøgeren at finde den ret, for hvilken sagen kan indbringes, og gør det muligt for sagsøgte på rimelig vis at forudse, for hvilken ret han kan sagsøges (jf. dom af 23.4.2009, sag C-533/07, Falco Privatstiftung og Rabitsch, Sml. I, s. 3327, præmis 22 og den deri nævnte retspraksis).

51 I stedet for et erstatningssøgsmål for den fulde skade giver skadekriteriet i henhold til dommen i sagen Shevill m.fl. retterne i hver enkelt medlemsstat, hvor et offentliggjort indhold er eller har været tilgængeligt, kompetence. Disse retter har alene kompetence i relation til den skade, der er forårsaget på den medlemsstats område, hvor den ret, som sagen er anlagt for, er beliggende.

52 De to første spørgsmål i sag C-509/09 og det eneste spørgsmål i sag C-161/10 skal derfor besvares med, at forordningens artikel 5, nr. 3), skal fortolkes således, at i tilfælde af en påstået krænkelse af personlige rettigheder gennem indholdet af et internetsted, har den person, der føler sig krænket, mulighed for at anlægge erstatningssag i relation til den fuldstændige skade, som er forårsaget, enten ved retterne i den medlemsstat, hvor ophavsmanden bag indholdet er etableret, eller ved retterne i den medlemsstat, hvori centrum for dennes interesser befinder sig. Denne person kan ligeledes i stedet for en erstatningssag vedrørende den fuldstændige skade anlægge sag ved retterne i hver medlemsstat, på hvis område et offentliggjort indhold er tilgængeligt eller har været tilgængeligt. Disse har alene kompetence i relation til den skade, der er forårsaget på den medlemsstats område, hvor den ret, som sagen er anlagt for, er beliggende.

Fortolkningen af direktivets artikel 3

53 Med det tredje spørgsmål i sag C-509/09 ønsker Bundesgerichtshof oplyst, om bestemmelserne i direktivets artikel 3, stk. 1 og 2, har karakter af kollisionsnormer i den forstand, at de også inden for civilretten foreskriver, at det for informationssamfundstjenester alene er retten i oprindelseslandet, der finder anvendelse, idet de nationale kollissionsnormer fortrænges, eller om de er et korrektiv på materielretligt niveau, som følger af det nationale retssystems fastlæggelse af den anvendelige ret ud fra de nationale kollisionsnormer, og som ændres for at passe til oprindelseslandets krav.

54 Disse bestemmelser skal analyseres ikke blot under hensyn til deres ordlyd, men også til den sammenhæng, hvori den indgår, og til de mål, der forfølges med den ordning, som den udgør en del af (jf. dom af 19.9.2000, sag C-156/98, Tyskland mod Kommissionen, Sml. I, s. 6857, præmis 50, af 7.12.2006, sag C-306/05, SGAE, Sml. I, s. 11519, præmis 34, og af 7.10.2010, sag C-162/09, Lassal, Sml. I, s. 9217, præmis 49).

55 I denne henseende kan den dispositive del af en EU-retsakt ikke udskilles fra dens begrundelse, hvorfor den om nødvendigt må fortolkes under hensyn til de betragtninger, som har ført til dens vedtagelse (dom af 29.4.2004, sag C-298/00 P, Italien mod Kommissionen, Sml. I, s. 4087, præmis 97 og den deri nævnte retspraksis, samt Lassal-dommen, præmis 50).

56 Direktivet, der er vedtaget på grundlag af artikel 47, stk. 2, EF, artikel 55 EF og 95 EF, har til formål at bidrage til et velfungerende indre marked ved at sikre fri bevægelighed for informationssamfundstjenester mellem medlemsstaterne. Femte betragtning til direktivet opregner som retlige hindringer for et velfungerende indre marked forskelle i lovgivning samt retsusikkerhed med hensyn til, hvilke nationale regler der finder anvendelse på sådanne tjenester.

57 Direktivet tilsigter imidlertid ikke en harmonisering af de materielle regler for størstedelen af aspekterne ved den elektroniske handel, men definerer et »koordineret område«, inden for rammerne af hvilket mekanismen i artikel 3 ifølge 22. betragtning til direktivet skal gøre det muligt principielt at underlægge informationssamfundstjenester retssystemet i den medlemsstat, hvor tjenesteyderen er etableret.

58 I denne forbindelse bemærkes for det første, at retsordenen i tjenesteyderens etableringsmedlemsstat omfatter civilretten, hvilket bl.a. fremgår af 25. betragtning til direktivet samt af den omstændighed, at bilaget til direktivet opregner de rettigheder og pligter af civilretlig karakter, som mekanismen i artikel 3 ikke finder anvendelse på. For det andet følger anvendelsen af mekanismen på tjenesteyderes ansvar udtrykkeligt af direktivets artikel 2, litra h), nr. i), andet led.

59 En læsning af direktivets artikel 3, stk. 1 og 2, på baggrund af de ovennævnte bestemmelser og formål viser, at den mekanisme, der er fastsat i direktivet, ligeledes inden for civilretten foreskriver en overholdelse af kravene i den materielle ret, der er gældende i tjenesteyderens etableringsmedlemsstat. I mangel af bindende harmoniseringsbestemmelser vedtaget på EU-plan, er det nemlig alene anerkendelsen af den bindende karakter af den nationale ordning, som lovgiver har valgt at undergive tjenesteydere og deres ydelser, der kan sikre den fulde virkning af den frie udveksling af tjenesteydelser. Direktivets artikel 3, stk. 4, bekræfter en sådan læsning, for så vidt som den præciserer de betingelser, hvorunder medlemsstaterne kan fravige artiklens stk. 2, hvilke betingelser skal anses for udtømmende.

60 Fortolkningen af direktivets artikel 3 må imidlertid ligeledes tage hensyn til artikel 1, stk. 4, hvorefter direktivet ikke indfører nye internationale privatretlige regler vedrørende lovkonflikter.

61 I denne forbindelse bemærkes, dels at en fortolkning af reglen om det indre marked i direktivets artikel 3, stk. 1, for så vidt som den fører til anvendelse af den gældende materielle ret i tjenesteyderens etableringsmedlemsstat, ikke fører til, at den kvalificeres som international privatretlig regel. Dette stykke pålægger nemlig hovedsageligt medlemsstaterne en pligt til at påse, at de informationssamfundstjenester, som leveres af en tjenesteyder etableret på deres område, er i overensstemmelse med de nationale bestemmelser, der finder anvendelse i disse medlemsstater inden for det koordinerede område. En sådan pligt udviser ikke kendetegnene ved en lovvalgsregel, som er bestemt til at løse en særlig konflikt mellem flere anvendelige retsregler.

62 Dels indeholder direktivets artikel 3, stk. 2, af de grunde, der henhører under det koordinerede område, et forbud mod, at medlemsstaterne begrænser adgangen til at levere informationssamfundstjenester fra en anden medlemsstat. Derimod fremgår det af direktivets artikel 1, stk. 4, sammenholdt med 23. betragtning til direktivet, at modtagermedlemsstaterne i medfør af deres internationale privatret i princippet frit kan afgøre, hvilke materielle regler der finder anvendelse, for så vidt som det ikke medfører en begrænsning af den frie udveksling af tjenesteydelser inden for elektronisk handel.

63 Det følger heraf, at direktivets artikel 3, stk. 2, ikke foreskriver gennemførelse af en særlig kollisionsregel.

64 Bestemmelserne i direktivets artikel 3, stk. 1 og 2, skal imidlertid fortolkes således, at de sikrer, at den koordinerede tilgang, som EU-lovgiver valgte, rent faktisk gør det muligt at sikre den frie udveksling af informationssamfundstjenester mellem medlemsstaterne.

65 I denne forbindelse bemærkes, at Domstolen allerede har fastslået, at ufravigelige bestemmelser i et direktiv, der er nødvendige for virkeliggørelse af formålene med det indre marked, skal kunne finde anvendelse selv i tilfælde af et divergerende lovvalg (jf. i denne retning dom af 9.11.2000, sag C-381/98, Ingmar, Sml. I, s. 9305, præmis 25, og af 23.3.2006, sag C-465/04, Honyvem Informazioni Commerciali, Sml. I, s. 2879, præmis 23).

66 Hvad angår mekanismen i direktivets artikel 3 må det fastslås, at den omstændighed, at tjenesteydelser vedrørende elektronisk handel undergives retsordenen i tjenesteydernes etableringsmedlemsstat i medfør af nævnte artikel 3, stk. 1, ikke gør det muligt fuldt ud at sikre den frie udveksling af disse ydelser, såfremt tjenesteyderne i modtagermedlemsstaten skal overholde krav, der er strengere end dem, der finder anvendelse i tjenesteydernes etableringsmedlemsstat.

67 Det følger heraf, at direktivets artikel 3 med forbehold for undtagelserne i henhold til betingelserne i denne artikel 3, stk. 4, er til hinder for, at yderen af en tjeneste vedrørende elektronisk handel undergives krav, der er strengere end dem, som finder anvendelse i den pågældende tjenesteyders etableringsmedlemsstat.

68 På baggrund af det ovenstående skal det tredje spørgsmål i sag C-509/09 besvares med, at direktivets artikel 3 skal fortolkes således, at den ikke foreskriver gennemførelse af en særlig kollisionsnorm. Ikke desto mindre skal medlemsstaterne for så vidt angår det koordinerede område med forbehold for de tilladte undtagelser i henhold til betingelserne i direktivets artikel 3, stk. 4, sikre, at yderen af en tjeneste vedrørende elektronisk handel ikke undergives krav, der er strengere end dem, som følger af den materielle ret, der finder anvendelse i denne tjenesteyders etableringsmedlemsstat.

Sagsomkostningerne

69 Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

1) Artikel 5, nr. 3), i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område skal fortolkes således, at i tilfælde af en påstået krænkelse af personlige rettigheder gennem indholdet af et internetsted har den person, der føler sig krænket, mulighed for at anlægge erstatningssag i relation til den fuldstændige skade, som er forårsaget, enten ved retterne i den medlemsstat, hvor ophavsmanden bag indholdet er etableret, eller ved retterne i den medlemsstat, hvori centrum for dennes interesser befinder sig. Denne person kan ligeledes i stedet for en erstatningssag vedrørende den fuldstændige skade anlægge sag ved retterne i hver medlemsstat, på hvis område et offentliggjort indhold er tilgængeligt eller har været tilgængeligt. Disse har alene kompetence i relation til den skade, der er forårsaget på den medlemsstats område, hvor den ret, som sagen er anlagt for, er beliggende.

2) Artikel 3 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8. juni 2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked (»direktivet om elektronisk handel«) skal fortolkes således, at den ikke foreskriver gennemførelse af en særlig kollisionsnorm. Ikke desto mindre skal medlemsstaterne for så vidt angår det

koordinerede område med forbehold for de tilladte undtagelser i henhold til betingelserne i artikel 3, stk. 4, i direktiv 2000/31 sikre, at yderen af en tjeneste vedrørende elektronisk handel ikke undergives krav, der er strengere end dem, som følger af den materielle ret, der finder anvendelse i denne tjenesteyders etableringsmedlemsstat.

Underskrifter